

Dr. MOLNÁR JÓZSEF főiskolai adjunktus:

ADATOK NÉPI DEMOKRATIKUS ÁLLAMUNK ISKOLAPOLITIKÁJÁNAK FEJLŐDÉSÉHEZ HEVES MEGYÉBEN

1945. április 4-én a szovjet csapatok csapásai alatt megsemmisültek a hitlerista német alakulatok hazánkban. Sokat szenvedett népünk — lerázva az ellenforradalmi fasiszta diktatúrát — mind politikai, mind gazdasági és kulturális téren új útra, a népi demokratikus felemelkedés útjára lépett. A Horthy 25 éves ellenforradalmi rendszer és a háború pusztításai után iskoláink igen zilált állapotban voltak. Az ország romokban hevert, a gazdasági erők kimerültek, mégis a párt, a demokratikus szervek, a szülői munkaközösségek öntevékeny munkájával megkezdődött az iskolák rendbehozása. Heves megye falvaiban a tanulók szülei fuvarral, napszámmal járultak hozzá a legszükségesebb munkálatok elvégzéséhez. 1945. augusztus 16-án döntő fontosságú kormányrendelet (6650/1945) jelent meg, amely az általános iskolák bevezetéséről szolt. Ez volt az első lépés az új demokratikus iskolarendszer kiépítéséhez. Az általános iskola minden 6—14 éves korú gyermek számára kötelezően és ingyencsen biztosítja a tantervben meghatározott, egységes, alapvető, nemzeti műveltséget. A társadalmi osztálykülönbségeket tükröző kettős iskolázás alapjait és ennek megfelelően a hat elemi és négy polgári zsákutcáját felszámolta. Az általános iskola bevezetése iskolarendszerünk demokratizálásának jelentős feladatait egyelőre megoldotta, de a teljes megvalósulásig nem juthatott el, mert a városokban a volt uralkodó osztályok érdekeit védő és őrző egyházi rendi iskolák, falun pedig a kicsinyes felekezeti érdekeket előtérbe helyező egyházi reakció akadályozta maradéktalan megvalósulásában.

A tömegek politikai színvonalának emelésével és az ellenségre mért csapásokkal — elvettük a földesuraktól a földet, a tőkésektől a bányát, gyárat, bankot — 1948-ban óriási haladást jelentett a két magyar munkáspártnak egyesülése, a Magyar Dolgozók Pártjának a létrejötte és ezek után most már 1948-ban valóban kitűzhettük a volt uralkodó osztályok műveltségi monopóliumának teljes felszámolását.

Az egyházi reakció megfélemlítéssel igyekezett a pedagógusokra és szülőkre hatni, de hamis érveléseiknek nem adtak hitelt. „A Heves megyei községeknek és a tanítóknak több mint 90 százaléka az államosítás mellett foglalt állást” [1]. Az országgyűlés 1948. június 16-án tehát a dolgozó nép, a szülők, a pedagógusok és az ifjúság döntő többségének akaratát emelte törvényre, amikor 230:63 arányban elfogadta

az iskolák államosítására vonatkozó (1948. XXXII. tc.) törvényjavaslatot.

Heves megye dolgozói nemcsak közvetlenül a felszabadulás után, hanem az államosítás után, sőt — az *Igazság* és a *Heves megyei Népszó* cikkeit olvasva — meggyőződhetünk arról, hogy azóta is igen sokat tettek községeink új iskolákkal, illetve tantermekkel való ellátásáért. „Az egerszóláti iskolát az egri MDP szervezet 18 fős falujáró csoportja hozta rendbe” [2]. „A tarnaszentmiklósi szülői munkaközösség fuvarral, napszámmal és mintegy 9000 forinttal járult az iskola helyreállításához” [3]. „Az egri, gyöngyösi falujáró munkások vasárnapi szabadidejüket is feláldozva, megyénk különböző községeiben 35 iskolát hoztak rendbe” [4].

Az 1937/38-as tanévben Heves megyében 199 népiskola volt, de ezeknek csaknem fele egy tantermes [5]. Az államosítás után az egy faluban lévő felekezeti iskolákat összevonták, és így számszerint most kevesebb, 178 általános iskola van, de míg 1937-ben csak 463 tanterem, addig 1960-ban 822 tanterme van megyénknek. 1937-ben a tanulók száma 28 825 és átlagosan egy tanteremre 62 tanuló jutott, addig 1960-ban 42 817 az általános iskolai tanulók száma, és egy tanteremre 50 tanuló esik.

1950—60-ig 90 263 000 forintot fordított a megye iskoláinak építésére [6]. Modern, jól felszerelt emeletes iskolákat kapott: Selyp, Hatvan, Szücsi, Ecséd, Gyöngyöspata, Petőfibánya Átány, Heves, Recsk, Karácsond, Gyöngyöshalász, Bodony stb. községek [7].

Igen hűen tükrözi a Heves megyei iskolapolitika fejlődését az 1—2—3 tanulócsoporthoz, azaz a kisiskolák számának csökkenő tendenciája. Az 1950/51-es tanévben az 1—2—3 tanulócsoporthoz tartozó iskolák száma 71, 1954/55-ben 57, az 1959/60-as tanévben 52 [8].

Ugyancsak örvendetes tény az is, hogy a kisiskolák számának csökkenő tendenciája mellett emelkedik az osztott iskolák száma. Az 1950/51-es tanévben 43, az 1954/55-ös tanévben 80, az 1959/60-as tanévben pedig 94 az osztott iskolák száma. Ez a fokozatos, tervszerű és állandó fejlődés a megyei tanács művelődési osztályának céltudatos iskolafejlesztési politikáját igazolja. „Jelenleg megyénk 178 általános iskolájából teljesen osztott 94, részben osztott 32, egy-két-három tanulócsoporthoz tartozó 52 iskola” [9].

Népi demokráciánk oktatási reformjai lehetővé tették a továbbtanulást azok számára is, akiknek a múltban erre nem volt lehetőségük. Megyénkben a felnőttek közül évről-évre egyre többen kapcsolódnak be a levelező és esti tagozatra, hogy az általános iskola VIII. osztályát elvégezhessék.

Az MSZMP Központi Bizottsága a VII. kongresszuson leszögezi erre vonatkozó álláspontját: „Szélesítjük azokat az oktatási formákat, a levelező oktatást, az esti iskolák rendszerét, amelyek a termelésben dolgozó fiatalok és felnőttek továbbtanulásának lehetőségeit biztosítják” [10].

Megyénkben az általános iskolák esti és levelező tagozatán átlagosan évente 3—400-an folytatják tanulmányaikat.

Az 1937/38-as tanévben 683 tanító volt megyénkben. Közvetlenül a felszabadulás előtti évben, vagyis „1944-ben 729 nevelő oktatott megyénk népiskoláiban. Egy tanítóra 51 tanuló jutott” [11]. Az 1946/47-es tanévben a megye tanítóinak száma csak alig valamivel több 800-nál, viszont az 1952/53-as tanévben már az 1100-at is meghaladja. Az 1955/56-os tanévben 1564, az 1959/60-as tanévben 1728-ra emelkedett a megyei általános iskolai pedagógusok létszáma. Vannak olyan Heves megyei községek, ahol a nevelőtestületek létszáma kétszeresére, háromszorosára, sőt négyszeresére emelkedett 1945 óta. Pl. Kömlő községben 1946/47-es tanévben a nevelők száma 6, az 1959/60-as tanévben 15. Ádornaktályán a felszabaduláskor 5, jelenleg 16 fős a tantestület,

Hort községben a felszabaduláskor	7,	jelenleg	19
Gyöngyöshalászon	„	4,	„ 11
Szilvásváradon	„	3,	„ 10

Öt község nevelői számának növekedését mutattam be a felszabadulás óta eltelt 15 évben, de általánosságban ugyanez a helyzet a többi 112 községben is.

A felszabadulás óta jelentősen megváltozott a pedagógusok társadalmi helyzete is. Ma már nem kell évekig „szellemi inségmunkásként” dolgozni, a kinevezésre várni, hosszú évekig segédtanítóként nyomorogni, mert a végző pedagógusok már az egyetemen, vagy a főiskolán megkapják biztos működési helyüket.

A nevelők megbecsült tagjai népi demokratikus államunknak. Megyénkben egyre nagyobb számban választották be őket a tanácsszervekbe. A párt és a kormány az erkölcsi megbecsülésén túlmenően, anyagilag is kifejezésre juttatta értékelését, az 1959. január 1-i fizetés-emeléssel.

A Heves megyei középiskolákba a Horthy-rendszer idejében munkás vagy paraszt származású tanuló csak elvétve kerülhetett be. „Az egri Ciszterci Rend gimnáziumában az 1933/34-i tanévben 506 beírt tanuló közül csak 7 munkás és 9 szegényparaszti származású tanuló volt” [12]. „Az angolkisasszonyok egri érseki róm. kat. leánygimnáziumában az 1924/25-ös tanévben érettségizettek között egyetlen egy munkás és paraszt-származású tanuló sincsen” [13].

A hatvani gimnázium a Horthy-korszak idejében, 1927-ben alakult. 1930-ban 3 osztálya működik. „Az összes tanulók közül 8 százalék volt munkás és 11 százalék paraszti származású” [14]. Általában ugyanez a helyzet megyénk többi középiskoláiban is. A Horthy-korszakban Heves megye középiskoláiban 250–300-an érettségiztek, az 1950-es években általában ennek több mint kétszerese kapott érettségi bizonyítványt.

A Horthy-korszak politikusai, uralkodó osztályai, vezető kormányférfiak, egyházi iskolák tanárai arra hivatkoztak, hogy a munkás és parasztfiatalok szellemi képesség tekintetében nagyon alul állnak és messze elmaradnak az uralkodó osztályok gyermekeinek szellemi képessége mögött. Mennyire hazug és hamis volt ez a megállapításuk,

mi azt jól tudjuk, de néhány adat elég arra, hogy megsemmisítse ezt a valótlan állításukat. „Az 1956/57-es tanévben a munkásszarmazású tanulók közül 15 kitűnő és 22 jeles eredménnyel érettségizett. Ugyan-
ebben a tanévben a parasztfiatalok közül 13 ért el kitűnő és 24 jeles
átlagot.

Az 1958/59-es tanévben a munkásszarmazású tanulók közül 15
kitűnő és 26 jeles eredményt ért el, a paraszt-szülők gyermekei közül
14 kitűnően és 13 jelesen érettségizett” [15]. Az 1950/51-es tanévben
a középiskolai tanulók száma nappali tagozaton 2225, az 1959/60-as
tanév elején már 3534. A múlthoz viszonyítva megváltozott a tanulók
szarmazás szerinti összetétele is. Az 1950-es években általában 56—70
százalék között váltakozott a munkás és paraszt-szarmazású tanulók
számaránya.

Nézzünk most meg néhány jellemző adatot a megye középiskoláira
vonatkozólag. Nyolc középiskolája van megyénknek, ezek közül 6 álta-
lános gimnázium, 1 közgazdasági technikum, és 1 mezőgazdasági
technikum.

A középiskolai tanteremek száma 107. Egy tanteremre 33 tanuló
jut. A 8 középiskolában az 1959/60-as tanévben 177 tanár tanított.
Egy nevelőre 18—18 középiskolai tanuló jutott.

A középiskolák levelező és esti tagozatán az 1959/60-as tanévben
1338 dolgozó tanult.

Az egyetlen Heves megyei felsőfokú intézmény az egri Pedagógiai
Főiskola 10 éves működése alatt 5410 felsőtagozatos szakos-nevelőt
adott népi demokráciánknak (1723 fő nappali és 3687 fő levelező tago-
zaton végzett) és ezeknek mintegy 60—70 százaléka munkás és paraszt-
szarmazású volt [16].

A második 5 éves terv előirányzása során Heves megye az iskola-
hálózat fejlesztése terén a következőket kapja: 118 új tantermet, új
gimnáziumot Heves községben, Gyöngyös átalakítással új diákothont
kap, 320 férőhelyes gyermekothont, melyhez hasonló csak egy lesz
az egész országban, Kazincbarcikán.

1965-re az általános iskolások száma több mint 44 000 fő lesz,
szemben az 1960-as 42 817 fővel. A VIII. osztályosok száma 4500 lesz
tehát 300-al több, mint 1960-ban. 1965-re a középiskolák nappali
tagozatán 1200-al többen fognak tanulni, mint 1960-ban, a levelező és
esti tagozaton pedig az 1960. évi 1338-al szemben 2055-en tanulnak
majd [17].

Kultúrforradalmunk eredményei nem egyszerűen nagyarányú
számbeli emelkedésről, hanem a művelődésnek mind tartalmában, mind
pedig elterjedésében és hatásában olyan minőségű változásról tanús-
kodnak, amilyenre nincs példa eddigi történelmünkben.

Az itt bemutatott néhány, de jellemző Heves megyei adat is azt
mutatja, hogy megtörtük és felszámoltuk a volt kizsákmányoló és ural-
kodó osztályok műveltségi egyeduralmát, erőtelesen növeltük dol-
gozó népünk műveltségének és szakmai ismereteinek, tudásának szín-
vonalát. Csökkent a város és falu közti különbség.

Mindezek tényszerűen cáfolják az ellenforradalmi propaganda hazugságait, amely igyekezett kisebbíteni, sőt letagadni ezeket a nagyjelentőségű vívmányokat. A párt ezen a téren is tettekkel bizonyította be, hogy nemzeti művelődési politikánk egyetlen járható útja a szocialista út, csak ez vezet a dolgozó tömegek, a szocialista nemzetté váló magyar nép kulturális felemelkedéséhez, és új távlataiban az eddiginél is magasabbrendű kulturális teljesítmények létrejöttéhez.

JEGYZETEK ÉS IRODALOM

- [1] Egri Állami Levéltár (EÁL) Alispáni félévi jelentés letétek 2314. sz. 24.
- [2] Igazság 1948. szeptember 5.
- [3] Heves megyei Népújság 1950. február 18.
- [4] EÁL. Alispáni félévi jelentés. Letétel 2314. sz. 24.
- [5] Központi Statisztikai Hivatal adatai 1938-as évben. 9. l.
- [6] A Heves megyei Tanács Művelődési Osztály adatai.
- [7] A Heves megyei Tanács Művelődési Osztály adatai.
- [8] A Heves megyei Tanács Művelődési Osztály adatai.
- [9] A Heves megyei Tanács Művelődési Osztály adatai.
- [10] MSZMP VII. kongresszusa Bp. 1959. 48. l.
- [11] EÁL. Alispáni jelentés 1944. március 1-től, 1944. augusztus 31-ig.
- [12] Az egri Ciszterci Rend gimnáziumának Értesítője 1933/34 évre. 79. l.
- [13] Az egri angolkisasszonyok róm. kat. leánygimnáziumának érettségi anyakönyve. — 1924/25 év.
- [14] A hatvani Bajza József Gimnázium anyakönyvi naplója 1929/30 év.
- [15] Heves megyei Tanács Művelődési Osztályának adatai.
- [16] Az Egri Pedagógiai Főiskola tanulmányi osztályának adatai.
- [17] Megyei tanács tervosztályának adatai.